

Nasıl Bir Seçim Sistemi: Siyasi Parti Görüşleri

Demokratik Toplum Partisi

*Orhan MİROĞLU**

Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Tülay Tuğcu Hanımefendiye, ve Anayasa Mahkemesinin değerli üyelerine içten saygı dileklerimi sunuyor ve lütfedip davet ettikleri için, DTP adına teşekkür ediyorum.

Türki Cumhuriyetlerin Anayasa Mahkemesi Başkanları ve saygıdeğer üyeleri, Venedik Komisyonu Sekreteri Sayın Gianni Buquicchio ve Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Nedelcho Beronov, Türkiye'ye hoş geldiniz.

Sayın Başkan, Saygıdeğer katılımcılar,

Siyasetin ve siyaset alanının daha da demokratikleşerek ve anayasamızda ifade edildiği şekliyle, ülkenin istikrarlı yönetimi ve yurttaşların temsil hakkı arasında adil ve demokratik bir uyumun nasıl sağlanacağı sorusu kuşku yok ki, son derece hayati bir sorudur.

DTP'nin temsil ettiği siyasal gelenek, mevcut seçim sisteminden en çok etkilenmiş ve ulusal parlamentomuzda, SHP ile kurulan bir ittifak dönemi hariç, temsil olanağı bulamamış bir gelenektir. Bu o kadar bariz bir mağduriyettir ki, 2002 seçimlerinde eğer bu kadar yüksek bir baraj sistemi olmasaydı, bugün TBMM'de DTP, ülkenin parlamentodaki üçüncü büyük partisi olarak siyasi yaşamını sürdürecekti ve temsil adaleti kullanılabilirdi için, bugünkü siyasal ortam çok farklı bir mecrada gelişecekti. Çünkü 2002 seçimlerinde uygulanan %10 barajı, demokratik ülkelerde görülen en yüksek haliyle, yani %5 olsaydı, parlamentonun bileşimi, TESAV'a göre şöyle olacaktı:

* Demokratik Toplum Partisi Yürütme Kurulu Üyesi

AKP:266, CHP: 117, DTP veya DEHAP: 53, DYP:44, MHP:34, GP: 28, ANAP:8

Sayın Başkan, Saygıdeğer katılımcılar, değerli konuklar,

Seçim sistemlerini tartışmanın, bugün içinde bulunduğumuz siyasal ilişkiler ve siyasal ortamın hususiyetleri göz önüne alındığında, DTP için, teknik bir işi tartışmaktan öte bir anlamı ve mahiyeti olduğunu söylemek istiyorum. Çünkü bugünkü seçim sisteminin, devletle bir kısım yurttaşları arasında derin uçurumlar açtığını, güvensizlik, adalet duygusu yitimi ve demokrasiye inancsızlığı beslediğini görmeden, bu sorunu teknik bir hadise olarak anlamak, sanırım temsilde adaleti ve yönetimde istikrarı besleyecek yeni bir siyasal kültürün üretilebilmesinden de bizleri yoksun kılar. Oysa her şeyden önce, temsilde adalet ve yönetimde istikrara inanan ve bu inanç gereği farklılıklara saygılı ve önyargısız yaklaşan bir devlet yapılanmasına büyük ihtiyacımız var.

Siyasal Partilerin ilk işlevi, temsildir. Siyasal partiler parlamento ve yerel yönetimler gibi demokratik kurumlarda seçmenleri temsil ederler. Böylece seçmenlerin görüşleri ve istekleri siyasal sisteme taşınmış, hükümet ve yerel yönetimlerin politikalarına etkide bulunma fırsatı doğmuş olur. Burada önemli noktalardan biri, yalnızca bu taleplerin dile getirilmesi değil, aynı zamanda siyaset alanında bunların uzlaştırılarak karşılanmasıdır. Ancak böylelikle siyasal partiler, temsili demokrasinin uygulayıcıları olurlar. Çünkü siyasal partiler, iktidara geldiklerinde tüm halkın genel ve ortak eğilimleriyle ilişki kurmak zorundadırlar. Çoğulcu demokratik düzenlerde bir kısım partilere bu olanağın tanınmaması, temsil edilmelerinin önüne adil olmayan bir biçimde engeller konulmasının yaratacağı siyasal sonuçlar, hukuk devletine duyulan güvenin sarsılmasına ve yurttaşların adalet duygularının incinmesine yol açar.

Kürt politikacıların doksanlı yıllardan sonra kurduğu siyasal partileri bu çerçevede değerlendirmek lazım. Cumhuriyetin kuruluşundan beri bir sorun olarak kendini gösteren, kimisinin, Doğu-Güneydoğu sorunu, kiminin Cumhuriyetin kurumlarına karşı aşiret direnci ve feodal başkaldırı, kiminin, bir asayiş sorunu olarak gördüğü, ama kimilerinin de Kürt sorunu olarak tanımladığı bir sorunun demokratik sistem içinde tartışılması ve çözüm aranması amacıyla kurulan partilerin varlığını bu çerçevede yorumlamak mümkün diye düşünüyorum.

Ülkemizde, siyasal partilerin kuruluş tarihine baktığımızda üç gelenekten ve bir etnik etkileşimden bahsedebiliriz ki, çoğu siyasal bilimci bu gerçeği, "Üç Artı Bir" formülüyle anlatmaktan yanadır.

Cumhuriyet dönemi, siyasal yaşamı değerlendirildiğinde, üç önemli partileşme hareketinin ve bir etnik etkileşimin döneme damgasını vurduğu görülmektedir. Zaman zaman güçlenerek, zaman zaman da zayıflayarak da olsa, bu dört siyasal oluşum varlığını sürdürmüştür. Biri, M. Kemal Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Halk Fırkası ve sonrasında oluşan siyasal hareketlerdir. Bu partinin en önemli özelliği, 1945'e kadar ülkeyi yönetmiş ve bir ulus-devlet kurmuş tek ulusal parti olmasıdır.

1946 yılında CHP içinden doğan Demokrat Parti hareketi, ikinci partileşme hareketidir. DP iktidarı, siyasal yaşama çok önemli bir yenilik de getirmiştir. Bu, bugün de tartıştığımız ve hala da devam eden bir süreçtir ki, o da, merkez ve çevre kültürlerinin birbirine yakınlaşması veya entegrasyonudur. Başka bir deyişle, DP, islami, geleneksel, kırsal değerlere sahip çevre kültürüyle özdeş bir siyasal parti olarak görülmüş, ve bu durum toplumun geniş kesimlerinden destek görmesini sağlamıştır.

Cumhuriyet döneminin üçüncü ana partileşme hareketi ise, 1970 yılında Necmettin Erbakan'ın kurduğu Milli Nizam Partisi ile başlayan hareketlerdir. 2001'de Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kurulmasıyla, Milli görüş geleneğinde bir bölünme yaşanmıştır ve bu bölünmenin en önemli nedeni, bu siyasal geleneğin, ülkedeki hakim ideoloji karşısında hem zor hem de sorunlu bir durumda kalmış olmasıdır.

AKP savunduğu batılı değerler ve laik ideolojiyle, eski milli görüş geleneği gibi açıktan açığa çatışmayan bir parti oldu. Kendine has bir demokrasi anlayışı olan AKP, ılımlı ve pragmatik bir İslamcı akımı temsil etmektedir. Kısacası AKP, MNP'nin düzenle çatışan bütün değerlerinden uzaklaşmış görünüyor.

Bu üç siyasal gelenek yanında, Türkiye'de siyasal yaşamın şekillenmesinde, baskın rol oynayan ve etnik etkileşim biçiminde ortaya çıkan dördüncü bir hareket daha vardır. Bu da vefatına kadar merhum Alpaslan Türkeş'in temsil ettiği Türkçü-milliyetçi harekettir. MHP, bilindiği gibi, 1999 yılında milliyetçiliğin geliştiği bir ortamda yapılan seçimlerde siyasal gücünün doruk noktasına gelmiş ve hükümetin ortağı olabilmıştır.

Sayın Başkan, Saygıdeğer katılımcılar,

Siyasal yaşamın demokratikleşmesi ve bu alanın temsilcisi siyasal partilerin çoğulculuğundan söz ettiğimiz zaman, ne yazık ki, ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki siyasal yaşam hakkında hiç de çağdaş, demokratik ve iyi şeyler söyleme şansına sahip değiliz. Çünkü, Cumhuriyetin kurulmasından sonra buradaki illere tabelalarını asan hemen tüm siyasal partiler, Türkiye İşçi Partisi'ni saymazsak; demokratik hayata katılan, içinde bulun-

duğu geleneksel yapıyı sorgulayan ve haklarının bilincinde yeni bir yurttaş yaratmanın siyasal misyonuyla hareket etmemiş, burada yaşayan yurttaşlarımızla, çağdaş ve demokratik siyasal kabuller üzerinden değil, aşiretçi, geleneksel, ve dinsel gerçeklikler üzerinden kurulan ilişkilerle yetinmiş ve siyaset bu coğrafyada, güçlü olanın temsil edildiği ve devlet bürokrasisiyle iyi ilişkiler kurabilen insanların saygın olduğu bir mecrada akıp gitmiştir.

Cumhuriyetle birlikte yeni bir hukuk düzeni oluşmuştur. Ama, bu düzeni besleyecek sosyal ve siyasal zeminler oluşmadığı için, bu düzenin yarattığı siyasal ortama aidiyet duygusu gelişmemiş ve devletin hukuk düzeni ile, vatandaş arasında, modern toplumlarda olduğu gibi, sivil toplum ve siyasal partiler değil, çocuklarını hukuk fakültelerine gönderip okutabilen güçlü aileler aracılık yapmıştır. Bu güçlü ailelerin cumhuriyetin kurulmasından bu yana bir merakları olmuştur, o da çocuklarına ne yapıp yapıp hukuk okutmaktır. Çünkü yurttaşın devletle açmazı, dün olduğu gibi bugün de kabul etmek gerekir ki hukuk alanındadır. Doğu ve Güneydoğu'yu bilmek isteyenler, partilerin il ilçe örgütlerinin, seksenli yıllara kadar, hatta sonraki dönemlerde de, bu güçlü ailelerin açtığı avukatlık bürolarıyla iç içe hizmet verdiğini göreceklerdir. Arzu edilen ise, toplumun demokratikleşmesi değil, devlet tarafından adeta bahşedilen yeni itibarlar ve statüler elde etmek olmuştur. Asker-sivil bürokrasi ve ağalık-şeyhlik arasında oluşmuş "tarihsel bir blok" un, yönettiği bir siyasal ve sosyal hayat, işte cumhuriyetin en temel gerçeği budur ve bir hukuk devleti olarak, Türkiye'nin bu gerçekle yüzleşmesi artık kaçınılmazdır.

Burada sadece hatırlamakla yetindiğim bu realitenin birçok yönleriyle görülmesi ve tartışılması mümkündür. Bu dönemin sonrasında yaşanan iki askeri darbenin Kürt yurttaşlarımız arasında siyasal radikalizmi güçlendirdiğini iddia etmek de zor değildir. Ama, her şeyden önce, farklılığa hiç de alışkın olmadığımız ve dünyadaki değişim süreçlerine bağlı olarak, ciddi sorunlarla yüz yüze kaldığımız bir dönemde, siyasal yaşamamızda HEP'le başlayan ve Kürt yurttaşlarımızın demokratik taleplerini savunan yeni bir geleneğin bu sosyal-siyasal zemin üzerinden geliştiğini görmek gerekiyor.

Bu gelenek 15 yıldır siyasal hayatımızda var. Ve bu siyasal gelenek, parlamentoda temsil hakkından yoksun kaldığı için, bugün de devlet ve bir kısım yurttaş arasında çağdaş ilişkiler tesis edilemiyor. Güneydoğu sorunu veya Kürt sorunu, nasıl tanımlarsak tanımlayalım, bu sorunun, siyasal temsil hakkıyla alakalı bir hal aldığı artık görmezlikten gelemeyiz. Bu anlamda inanmanızı isterim ki, mevcut seçim sistemi ve baraj sorunu, DTP'nin meclise girmesi meselesinden de öte, ulusal bir meseledir. En önemlisi de, devletin kendi yurttaşlarıyla yeniden buluşmasının, hâlâ bilinçle korunan

aşiret gerçekliği ve geleneksel yapılar üzerinden değil, modern kabuller üzerinden olması gerekliliğini gösterdiği için de, hakikaten ulusal egemenlik sorunu haline gelmiştir. Çünkü böyle bir modern ilişkiyi kurmanın yolu, temsilde adaletin sağlanacağı bir seçim sisteminin kabulünden geçiyor. Bu haktan bile yoksun olanların, ulusal egemenliğin gerçek sahipleri olduklarını söylemek mümkün değildir.

Bu anlamda, Cumhuriyetin temel niteliklerine bağlılık konusunda herkes-ten fazla tavizsiz olma iddiası taşıyan kesimlerin, Cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili olarak bugün gündeme getirdikleri görüşleri hatırlamak lazım. Bu kesimler, erken bir seçimden yanadırlar, çünkü cumhurbaşkanının ulusal bir mutabakatla değil, AKP'nin tercihi ile seçileceğini haklı olarak görüyorlar. Peki erken seçim hakikaten farklı bir sonuca yol açacak mı? Kamuoyu yoklamaları olmayacağını gösteriyor. AKP birkaç puan gerilemiş olsa bile, hala yüzde yirmi oya yaklaşan bir parti yok. Buna rağmen, baraj nedeniyle bugün parlamento dışında kalan 60 yıllık siyasal geleneğin temsilcisi DYP ve Türk milliyetçiliğinin köklü partisi MHP'nin ve ulus-devlet kurmuş bir siyasal geleneğin temsilcisi CHP'nin bile, barajı gündeme getirmemesi bir yana, barajın korunması doğrultusunda katı bir tutum içinde olmaları çok ilginçtir. Bu partiler, Genç Parti'nin 2002 seçimlerinde %7 oy alarak, onların seçmen kitlesine ortaklığını unutmış gibi görünüyorlar. Bu ortaklığın oy bazında büyümesi bugün de imkan dahilindedir ve bu büyüme bir yasama dönemi daha, ülkenin iki partiyle yönetilmesi sonucunu doğurabilir..

DTP meclise girmesin diye korunmasında yarar görülen bir seçim sistemi, görülüyor ki, bugün artık, başka ulusal sorunların ulusal mutabakatı önünde de ciddi bir baraj durumundadır.

Ülkemizde siyasal partilerin devletle olan sorunlu ilişkisi, yüzde on baraj meselesinde, aklın yolunu tıkamış gibidir.

Aslında devlet, farklı düşünce ve inançlar karşısında tarafsız kalmalı, bunların dile getirilmesi için gerekli özgürlükler ortamını sağlamalı ve hakları korumalıdır. Aklın yolunu açık tutacak olan budur. Ancak, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal kültürün bunun için yeteri kadar kolaylaştırıcı olmadığını görüyoruz.

Yurttaşlarını bir siyasal parti ile, ya da devlet ile topyekun bütünleştirme beklentisi farklılıklara, hele örgütlü farklılıklara hiç izin vermek istemez. siyasal kültürümüzdeki bu geleneksel tutum ancak son 10-15 yılda yumuşamaya başlamıştır.

Bu geleneksel kültürün aşılması için örgütlü toplumu savunmak esastır. Örgütlenme özgürlüğü, aynı zamanda siyasal meşruiyet alanı ile ilgilidir.

Örgütlenme çerçevesinin geniş tutulması, siyasal meşruiyet alanını da genişletir ve böylece toplumun kendini ifade etme kanallarının niceliği ve niteliği artar. Böylece yurttaşlar, pasif yurttaş kimliğinden aktif yurttaş kimliğine geçerler.

Sayın başkan, Saygıdeğer katılımcılar, değerli konuklar,

Uygulanan seçim sistemleri açısından, Türkiye’de seçimler incelendiğinde,1946-1960 arasında uygulanan seçim sisteminin Liste Usulü Çoğunluk sistemi olduğunu görürüz. 1960 sonrasında ise, Nispi Temsil Sistemine geçilmiş ve günümüze değin bu sistemin altı değişik türü uygulanmıştır. Bunlar seçim çevresi barajlı d’Hondt sistemi(1961), milli bakiye sistemi(1965), barajsız d’Hondt sistemi(1969,1973,1977, çifte barajlı d’Hondt sistemi+kontenjan sistemi(1987-1991) ve ülke barajlı d’Hondt sistemleridir(1995, 1999, 2002)

1980 Askeri darbesinden sonra seçim sistemi düzenlenirken, bu defa temsilde adaletin yerini, yönetimde istikrar ilkesi aldı.1970’lerde koalisyon hükümetlerinden kaynaklanan siyasal istikrarsızlığa, bir tepkiydi bu.Bu istikrarsızlık askeri darbelerle yol açıyor ve ülke demokrasisi kesintiye uğruyordu. Yeni bir model arayışı ve yeni bir siyasal kurgu yapılmaktaydı. Bu model siyasal yelpazedeki sağ ve sol partilerin çoğulculuğu yerine, iki büyük parti üzerine kurgulanan yeni bir modeldi. Böylece diğer merkez sağ ve sol küçük partilerin bu model içinde erimeleri sağlanacaktı.

12 Eylül askeri rejimi sonrasında yapılan 1983 seçimlerinde çift barajlı(%10 ülke ve seçim çevresi) nispi temsil sistemi kullanıldı. Bu sisteme, sırasıyla, 1987 ve 1991 seçimlerinde, kontenjan adaylığı ve tercihli oy uygulaması da konuldu. 1995 seçimlerinde de seçim barajı çevresi kaldırılarak, ülke barajlı d’Hondt sistemi uygulandı. Ancak bütün bunlara rağmen istenen istikrar gerçekleşmedi ve Türkiye 1991 seçimleri ile, 2002 yılları arasındaki dönemde, koalisyonlar tarafından yönetildi. Ayrıca ülke barajı uygulaması, seçmenlerin mecliste temsilini olanaksız hale getirdi, yani başka bir deyişle, ülke barajı uygulaması, nispi temsil sistemini kullanırken, çoğunluk sistemine benzer sonuçların ortaya çıkmasına yol açtı.

Demokratik siyasal sistemlerde seçimlerin böylesine önem taşıması seçim sistemlerinin de sürekli tartışılmasına yol açmaktadır. çünkü demokratik siyasal sistemlerde doğru seçim sisteminin belirlenmesi, hem ulusal egemenliğin doğru sahiplenilmesi, hem de sistemin işlemesi bakımından da büyük önem taşır. Uygun olmayan bir seçim sisteminin benimsenmesi, varolan siyasal sorunları ve temsil sorunlarını daha da içinden çıkılmaz bir hale getirir.

Seçim sistemleri düzenlenirken, temel mesele şu olmaktadır: Acaba ne ölçüde adil bir temsil sağlanmak istenmektedir? Bu soruya verilecek cevap, **temsilde adaletin düzeyi** üzerinden yönetimde **istikrarın düzeyini** de belirlemeye hizmet edecektir. Dolayısıyla her iki ilkenin zıt doğaları açısından, düşünüldüğünde, ideal bir seçim sistemi yoktur ve hemen bütün seçim sistemleri şu ya bu oranda kusurlu ve sorunludur. Önemli olan, bu iki zıt ilke arasında, bir denge oluşturmak, en az sakıncayı yaratacak seçim sistemini belirlemektir.

Türkiye’de 2002 seçimlerinde uygulanan baraj nedeniyle, az oy alan partiler bir tarafa, %5 ve %10 arasında oy alan altı partinin milletvekili çıkaramadığı biliniyor. Bu altı partinin oy oranı, %36,4’tür. %1 ile %5 oy arasında da oy alan partileri de eklediğimizde, bu oran %41,2’ye ulaşmaktadır. Bu seçimlerden birinci parti olarak çıkan AKP ise, %34,3 oy almış, ve bu oranla mecliste ezici bir üstünlük sağlamıştır. Bu durum iki temel sonuç çıkarıyor:

1. Seçmenlerin yarıya yakınının görüşleri mecliste temsil edilememiştir.
2. %34,3 oy alan AKP milletvekili toplamının %66’sına sahip olarak, gücünden fazla bir temsili, elde etmiştir. Bu hukuki olarak meşru görülebilir belki, ama, siyasal olarak meşruluğu tartışma konusudur. Benzer bir seçim aslında 1987’de yaşandı ve bu seçimlerde %36,3 oy alan ANAP %64,9 ile mecliste temsil edildi.

Türkiye’de Seçim Yasaları

Bilinen bir gerçektir ki, demokratik bir rejimle yönetilen ülkelerde üç önemli yasa bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Anayasadır. Diğer iki yasa da en az Anayasa kadar önemli olan, Siyasal Partiler Yasası ve Seçim Yasasıdır. Türkiye’de siyasal ve toplumsal değişim süreçleri, bu üç yasanın da bir çok kez değiştirilmesine yol açmıştır. Özgürlükçü bir anayasa olan 1961 anayasası ile, temsilde adaleti sağlamaya yönelik bir tercihin yapıldığını, bu tercihin ise 1982 anayasası ile birlikte yönetimde istikrarı sağlamaya yönelik bir tercihe bıraktığını ve 1982 anayasasının da bu bakış açısıyla oluşturulduğunu söyleyebilir.

Açıktır ki, siyasal partiler ve seçim yasaları Anayasanın gerçekleştirmek istediği siyasal hedeflere, öngördüğü temsil düzeyine ve yürütme yapısına uyum sağlayacak biçimde oluşturulur. Yani yönetimde tam istikrarı hedefleyen bir anayasanın arkasından temsilde tam adaleti sağlamaya yönelik bir seçim sistemi oluşturulamaz.

Bugüne kadar seçim yasalarında 57 kez değişiklik yapıldı. 350’nin üzerinde madde değiştirildi ya da yeniden düzenlendi.

Türkiye'nin siyasal açıdan hızla değişen bir toplum yapısına sahip olması, ve bu toplum yapısıyla etkileşim içinde bulunan siyasal partiler sisteminin de hızlı bir şekilde değişmesi, bugün de açıkça kabul edilebileceği gibi, seçim sisteminin bu hızın ve değişim sürecinin gerisinde kalmasına neden olmaktadır.

Yeni bir seçim sistemine ihtiyaç vardır, çünkü, siyasal yapı, daha çoğulcu bir hale gelmiştir.

Mevcut seçim sisteminin sürdürülmesi halinde,halkın siyasete, siyasal partilere ve demokrasiye olan inanç ve güvenini büyük oranda yitireceğini söyleyebiliriz.

Temsilde adalet ve yönetimde istikrarın 1987'den bu yana ne halde olduğunu anlamak için, seçim sonuçlarına bakmak gerekiyor.1987 seçimlerinde oyların %19,8'inin (4,7 milyon oy) 1995 seçimlerinde %14,5 inin (4,1 milyon oy) 1999 seçimlerinde %19,2'sinin (6 milyon oy) 2002 seçimlerinde %45,33 (14,3 milyon oy)'un değerlendirme dışında bırakıldığını görüyoruz. Yani geçerli oyların neredeyse yarısı Parlamentoda temsil olanağı bulamamıştır. Barajı geçen partilerden AKP %34,3 oy oranı ile, TBMM'deki sandalyelerin %66'sını elde ederken, CHP %19,4 oy oranıyla, %32,4 ünü elde etmiştir. Adaletsizlik açık ve kesindir.

Oysa, Anayasa Mahkemesi 27 Ekim 1995 gün ve 4125 sayılı kanunun yayınlanmasından sonra, %10'luk ülke barajının Anayasaya aykırılığı ileri sürülerek açılan davayı sonuçlandırmış ve sistemin anayasaya aykırı olduğuna hükmetmişti. Anayasa Mahkemesi, ülke barajını "olağandışı ölçülere varmadıkça" uygulanabilir bulmuştur. Hatırlayacağınız gibi, karar şu şekilde alınmıştır:

"... sistemin doğasından kaynaklanan ve yüzdelerle konulan barajlar, olağandışı ölçülere varmadıkça, uygulanabilir, kabul edilebilir ve aykırılığından söz edilemez belirlemelerdir. Yasama organının anayasal çerçeveye bağlı kalınarak takdir ettiği sınırlama ve aşırı sayılamayacak düzeydeki baraja, rakam ve oran olarak el atmak, yargısal denetimin amacıyla bağdaşmaz. Kaldı ki %10'luk baraj yönetiminde istikrar ilkesine uygundur ve temsilde adalet ilkesiyle bağdaşmaktadır."

Ne var ki aradan geçen zaman ve yapılan seçimler, bu kararın hiç de isabetli olmadığını ortaya koymuştur. 1987 ve 2002 yılları arasında yapılan dört seçimde, sadece 2002 seçimlerinde 14,3 milyon oy olmak üzere, toplam 29,1 milyon oy değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu sonucun yönetimde istikrar ilkesine uygun olduğunu söylemek mümkün değildir.

Şöyle düşünelim bir an için:

Yasada yer alan %10 barajının demokratik ülkelerde en yüksek baraj olan %5 olması halinde, hesaba katılmayan bu oy oranları 1987'de %4,2, 1995'te %6,3 1999'da %8,3, 2002'de ise %8,83 gibi kabul edilebilir bir düzeyde olacaktı. 2002 seçimlerinde %beş barajı geçen parti sayısı da yedi olacaktı. Yani Anayasa Mahkemesinin atıfta bulunduğu yönetimde istikrar ve temsilde adalet ilkesi yara almamış olacaktı.

Seçim sisteminin sorunlu olması salt ulusal hukuk bakımından ve siyasal sistemde çıkmazlar yaratmış olmasından kaynaklanmıyor. Bu sistem, Uluslar arası hukuk bakımından da sorunlu bir sistemdir ve bugün AİHM'de beklemekte olan bir başvurunun konusudur. İzninizle, bu başvurunun bugün hangi aşamada olduğuna bakmak istiyorum.

Şırnak Davası

DEHAP, 2002 seçimlerinde Şırnak'ta kayıtlı 103.538 oyun 47.449'unu almış ve d'Hondt sistemine uygun bir hesaba göre, mevcut üç milletvekilliğini de kazanmıştır. Ancak %10 ülke barajı nedeniyle DEHAP'ın listesinden milletvekili seçilemeyen Mehmet Yumak ve Resul Sadak için Avukat Tahir Elçi, 1 Mart 2003 tarih ve 10226/03 sayıyla AİHM'e başvurmuştur.

Başvurucular adına Tahir Elçi, " Milletvekili Seçimi Yasasında öngörülen %10 ulusal seçim barajının, Anayasamızda da devletin nitelikleri arasında sayılan "demokratik devlet" ilkesinin özüne ciddi zarar verdiği" ifade ederek özetle şu görüşleri dile getirmiştir:

"1. %10 seçim barajı ile, Konvansiyonun 1. No'lu protokolünün 3. maddesinde yer alan "serbest seçim hakkı", aynı sözleşmenin ifade özgürlüğünü koruyan 10.maddesi, örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen 11. maddesi ve ayrımcılık yasağını güvence altına alan 14. maddesi ihlal edilmiştir.

2. Yüksek baraj, 1995'te yapılan Anayasa değişikliğinin 67. maddenin 6. paragrafında, "Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak şekilde düzenlenir" yolundaki yasaya aykırıdır.

3. %10'luk ulusal baraj, tümüyle Kürt vatandaşların parlamentoda temsil edilmesinin engellenmesi için korunan bir düzenlemedir, seçim sistemi ve seçim barajı genellikle Kürt sorunu bağlamında dile gelmektedir."

Başvurucular, Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 25. maddesinde düzenlenen hakların da ihlal edildiğini savunmaktadırlar:

Başvurucular ayrıca, "Hukuk düzeni içinde, demokratik siyasal süreçlere etkili katılarak, temsilcilerini ulusal parlamentoda gören yurttaşlar ve orada temsil edilen bireyler, demokratik ve yasal düzene daha çok riayet

edecek, yasal olmayan faaliyetlere ve şiddete sempati kalmayacaktır” ifadesine yer vermişlerdir.

Öncelikli olarak ele alınan başvuruyu değerlendiren Mahkeme, 20 Mayıs 2005 tarihinde, 1. No’lu Protokolün 3. maddesi gereğince, Türk hükümetini iddianın kabul edilebilirliği ve gerçekliği konusunda görüşlerini yazılı olarak sunmaya davet etmeyi kararlaştırmıştır. Daire başvurunun geri kalanının kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Daire cevaplanması amacıyla, hükümete şu soruyu yöneltmektedir:

“1. No’lu Protokolün 3. maddesi kapsamında, başvuru sahiplerine, yasa organının seçilmesinde, halk kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak, serbest seçimler yapma hakkı tanınmış mıdır?

“Daha açık bir şekilde, neden 2939 sayılı Kanununun 33. maddesince, ulusal düzeyde %10’luk bir baraj öngörülmüştür?

“Özellikle 3 Kasım 2002 tarihli yasal seçim sonuçları göz önünde bulundurulurken ve kendi seçim çevrelerinde oyların %45,95’ini alan başvuru sahiplerinin seçilmemiş olması nedeniyle, böyle bir barajın yukarıda belirtilen hükümlerle bağdaştığı kabul edilebilir mi?

Türkiye’nin AİHM’in bu kısmi kabul edilebilirlik kararında belirtilen hususlara verdiği yanıtlar özetle şu noktadır:

“2002 seçimlerine 48 partiden 18’i seçimlere katılma hakkı elde etmiş ve yüzde %10 seçim barajı tümüne uygulanmıştır.”

Hükümet AİHM’e cevabında şöyle bir muhakeme ile %10 barajı savunmaktadır:

“Evet, %10 baraj uygulanmakta, ama bu tüm partilere uygulanmaktadır. 1999 seçimlerinden sonra koalisyon hükümetlerini oluşturmuş olan DSP, ANAP, ve MHP sırasıyla yüzde 1,23, yüzde 5,2 ve %8,4 oranlarında oy almışlardır ve %6,23 oy alan DEHAP gibi mecliste sandalye elde edememişlerdir. Bu sırasıyla %7,25, yüzde 2,49 ve %1,15 oy almış olan GP, SP ve YTP için de aynı şekilde bir sonuçtur.”

Değerli katılımcılar,

Türkiye AB’ne aday bir ülkedir ve AB’ye entegrasyon sürecinde, iç hukukunu, AB kurucu sözleşmelerine ve hukukuna uygun hale getirmek zorundadır. Zaten bu konuda takdire şayan ciddi mesafeler alınmıştır ve bildiğiniz gibi Anayasanın 90. maddesinin son fıkrasında yapılan değişikliklerle, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile iç hukukun hükümlerinin çelişmesi durumunda uluslararası sözleşmelerin esas alınacağı kabul edilmiştir:

Bugün AB'ye üye ve aday ülkelerde seçim barajı en yüksek olan ülke, Türkiye'dir.

Fransa, Hollanda, İrlanda, İngiltere, İspanya, Portekiz, Finlandiya, Malta, Kıbrıs Rum Kesimi'nde baraj uygulaması yoktur. Danimarka'da yüzde iki, Yunanistan'da %3, diğer ülkelerde de %4 ve 5 oranlarında baraj uygulanmaktadır.

Ve Mehmet Yumak ile Resul Sadak'ın AIHM'deki başvuruları, başvuru- ruların isteği doğrultusunda sonuçlanırsa, zaten Anayasa'nın 90. maddesinde yapılan değişiklik gereğince, yüksek barajın korunması mümkün olmayacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye, yeni bir yasama dönemine, şimdiki seçim sistemi ve yasalarıyla giremez inancındayız. Mevcut siyasi partiler yasası ve seçim yasasının değişmesi, artık salt bir partinin siyasal amaçları ve çıkarları bağlamında değerlendirilemez.

Bugün, barajın sürmesini asıl olarak ulusal bir mutabakat meselesi ve tutumu olarak gören siyasal partilerin, bu tutumlarından vazgeçmesi gerekiyor. Çünkü oluşturmamız gereken ulusal mutabakat, bu yüksek barajın sürmesi için değil, tam tersine ya tamamen kaldırılması, ya da makul bir seviyeye çekilmesi için olmalıdır.

İki uç noktanın sözünü ettiğim bu ulusal mutabakatı zorlaştıracığını biliyoruz. Yani %10 barajın sıfırlanması — ki DTP olarak bundan yanayız — içinde bulunduğumuz siyasal iklimin gerekçeleri bakımından gerçekçi bir tutum olarak görülüyor; ve yönetimde istikrarın bu durumda korunamayacağını da elbette görmek ve anlamak gerekiyor. Ama ülkemiz koşullarında %4 veya 5 gibi bir mutabakat mümkün.

Bunun olabilmesi zor değil, ihtiyaç duyduğumuz tek şey, her zamankinden daha fazla empati ve daha fazla diyalogtur.

Toplumsal barışımızın sağlanması da buna bağlıdır.

Lütfedip dinlediğiniz için, saygılar, teşekkürler...